

На п'ятому етапі створюється система матеріального стимулювання співробітників компанії за високу якість транспортних послуг. На цьому етапі за кожною організаційною ланкою компанії закріплюється набір показників якості. Із застосуванням математичного апарату для кожної організаційної ланки компанії розраховуються інтервали значень усередненого сумарного показника якості. Кожному інтервалу привласнюється значення матеріальної винагороди для співробітників підрозділів у відсотках від основної заробітної платні.

Останнім етапом процесу розробки механізму підвищення якості транспортних послуг є створення системи документів, що регламентують виконання кожного процесу компанії і політику в галузі якості. В них для кожного підрозділу повинна бути відображена відповідальність за виконання набору функцій і система матеріальної винагороди.

Анкетування клієнтів транспортної компанії є першим етапом упровадження механізму, на якому необхідно з'ясувати початковий рівень якості транспортних послуг, що надаються, до проведення перетворень. Оцінка дається по розробленій системі показників якості транспортних послуг. Далі для кожної організаційної ланки компанії розраховується початковий усереднений сумарний показник якості, що використовується при порівнянні з аналогічними показниками після проведення організаційних змін.

Перетворення структури і процесів транспортної компанії є самим трудомістким етапом процесу формування механізму і може містити багато внутрішніх етапів залежно від складності запланованих змін. На цьому етапі до кожного підрозділу доводяться документи, що регламентують виконання процесів, закріплення відповідальності за

виконуваних функцій і розмір матеріальної винагороди за високі показники.

Висновки. Таким чином, підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності залізничних підприємств визначається підвищення якості їх транспортних послуг. Основою для цього має стати трансформація бізнес-процесів залізничних підприємств в напрямку забезпечення якості. На підприємствах має змінитися філософія управління якістю послуг, яка ґрунтується на відповідальному ставленні працівників до обов'язків та виконуваних операцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буланок Н.В. Повышение качества транспортных услуг / Н.В. Буланок, Д.Э. Лысенко // Комунальне господарство міст: науково-технічний збірник. – 2012. - №102. – С. 336-343.
2. Иванов С.В. Взаимосвязь факторов, критериев и показателей качества в организационно-экономическом механизме повышения качества перевозок // Актуальные проблемы технико-технологического и социально-экономического обеспечения сферы сервиса. Сборник научных статей аспирантов и молодых ученых // под общ. ред. В.А. Черненко. – СПб.: Изд-во СПбГУСЭ, 2010. – С. 74-78.
3. Зоріна О.І. Комплексне сервісне обслуговування пасажирів як напрям підвищення якості транспортних послуг / О.І. Зоріна, В.С. Верлока В.С., О.Г. Шаля // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - № 36. – С. 263- 268.
4. Садловська І.Г. Стратегічні пріоритети діяльності та розвитку підприємств транспорту та зв'язку / І.Г. Садловська // Наукові праці ОНАЗ ім. О.С. Попова. - 2011. - № 1. – С. 154-159.

Аннотація. Отмечены основные требования потребителей транспортных услуг. Определена последовательность формирования механизма повышения качества транспортных услуг.

Ключевые слова: транспортная услуга, качество, механизм, процесс.

Summary. Marked the basic requirements of users of transport services. Marked the sequence of forming of mechanism of upgrading the transport services.

Keywords: transport service, quality, mechanism, process.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Єлагін Ю.В.

УДК 338.24

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ковтун Т.В., здобувач (УкрДАЗТ)

Стаття присвячена дослідженню реальних умов господарювання вітчизняних підприємств, аналізу впливу стану економічної ситуації на забезпечення та реалізацію економічної безпеки підприємствами України, сучасному визначенню змісту категорії «економічна безпека підприємства».

Ключові слова: економічна безпека підприємства, планова економіка, економіка ринкового типу, нестабільність економіки, кризові явища, соціально-орієнтована економіка.

© Ковтун Т.В.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 40, 2012

Постановка проблеми. Актуальність.

Сучасний стан економічної безпеки підприємств залежить від економічного та правового становища країни. Складний та проблемний перехід від планової економіки, неплановість та неефективність застосовуваних механізмів регулювання, недосконалість законодавчої бази, нестабільність та стихійність сучасних ринкових перетворень, виникнення нових суб'єктів господарювання та господарських зв'язків, світові глобалізаційні процеси формують несприятливі та небезпечні умови для підприємств. Потреба в забезпеченні нормального господарського процесу створює необхідність в дослідженні економічного становища країни, аналізу передумов виникнення несприятливих та кризових ситуацій. Постійне спостереження та аналіз економічного стану забезпечать власників необхідною інформацією щодо розуміння та визначення рівня економічної безпеки, а отже, і створення дієвого механізму її забезпечення на підприємстві, що дасть змогу попередити, захистити, уникнути катастрофічних наслідків для його економічної та господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання економічної безпеки підприємства та визначення сутності даної категорії в умовах кризових явищ та нестабільності розглянуто в працях Франчука В.І. [1], Іванілова О.С. [2], Куркіна М.В., Понікарова В.Д., Назаренко Д.В. [3], Диканя В.Л., Назаренко І.Л. [4], Зайцевої І.Ю. [5].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Мінливість економічних процесів, нестабільність економіки, кризові явища постійно вносять корективи у вивчення і дослідження даної тематики. Тому питання формулювання сучасного та актуального визначення поняття «економічна безпека підприємства» за таких умов залишається відкритим.

Метою статті є аналіз та дослідження економічної безпеки підприємств в різних економічних системах, які склалися на нашій території. Надання сучасного визначення сутності категорії «економічна безпека підприємства» на основі реально існуючих економічних умов в Україні, визначення їх впливу на побудову та підтримання українськими підприємствами відповідного рівня економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. При адміністративно-командній економіці, що існувала як в УРСР так і в інших республіках СРСР, перед керівництвом підприємств не поставало питань ні щодо забезпечення своєї виробничої діяльності, пошуку постачальників та споживачів, ні щодо економічної безпеки, адже всі вони знаходилися у державній власності під керівництвом держави. Іншими характерними особливостями планової економіки, були:

- централізація влади;

- регулювання економіки адміністративно-командними методами;

- застосування принципів контролю, регулювання, стандартності, стабільності, плановості (а саме директивне планування);

- існування єдиного народногосподарського комплексу зі значною часткою великих підприємств з незакінченим циклом виробництва;

- пріоритетним в діяльності підприємств було виконання плану, а не отримання прибутку;

- існування держзамовлення, що розміщувалося, фінансувалося та контролювалося державою;

- відсутність вільної конкуренції (але існування її в прихованій, подавленій формі);

Усі життєво важливі параметри діяльності підприємства встановлювалися централізовано такими органами, як Держплан, Держпостач, Держстандарт й іншими, і закріплювалися в нормативних документах [6]. Звичайною практикою було штучне підтримання державою підприємств нерентабельних та збиткових. Таким чином, дослідженню економічної безпеки не приділялось достатньо уваги.

Поглиблення вивчення питання забезпечення економічної безпеки відбулося під час транзитивних процесів від адміністративно-командної до ринкової економіки. Головним результатом переходу до ринкових умов в новоствореній незалежній державі було роздержавлення, приватизація, роздрібнення підприємств. За 1992-1998 рр. було роздержавлені і приватизовані понад 40 тис. підприємств, внаслідок чого частка державної власності скоротилася з 92 до 50% [7, с. 320]. Вони отримали значну самостійність у своїй діяльності. Перед керівниками великої кількості підприємств різноманітних організаційних-правових форм постало питання забезпечення їх існування, діяльності та економічного захисту для забезпечення конкурентних переваг на ринку. Так, вони в праві самостійно визначати свою економічну політику, організувати процес виробництва, займатися пошуком постачальників та споживачів та ін. Але водночас, на них лягла велика відповідальність за прийняття управлінських рішень та результати діяльності. На той час більшість підприємств опинилися у скрутному становищі зіткнувшись з вільною конкуренцією та відсутністю досвіду у побудові відповідної ринкової стратегії.

Крім того, забезпеченню нормальної господарської діяльності перешкождала економічна ситуація, що складалася, умовами якої було:

- зруйнування старої економічної системи і відсутності нової;

- попереднє проведення недосконалої економічної політики;

- усунення держави від участі в економічних процесах та регулюванні;

- відсутність необхідної та чіткої законодавчої бази;
- розрив економічних зв'язків;
- виникнення гіперінфляції, як результату лібералізації цін;
- застаріле обладнання, що робило українську продукцію неконкурентоспроможною на міжнародних ринках;
- велика ресурс- та енергоємність виробництва при подорожчанні енергоносіїв, а отже і зростання собівартості;
- спад виробництва;
- слабка комерціалізація наукових досягнень;
- застосування директивних методів, що спричинило переміщення економічної активності з легальної сфери у нелегальну;
- виникнення стихійних ринків;
- гіпертрофоване зростання «тіньової» економіки.

Масштабність проблем, неефективність прийнятих рішень, призвели керівників господарських одиниць до зневіри в ефективний результат та примирення з безвихідністю ситуації, що породило їх деморалізацію, пасивність, виникнення морального та правового нігілізму. Подібні настрої спостерігаються і у населення, яке висловлює недовіру до влади та ефективності її реформ та дій. Поширюються такі явища, як рейдерство, промислове шпигунство, недобросовісна конкуренція, рекетирство. Як і розвиток економіки, так і механізм забезпечення економічної безпеки формувався стихійно, як реакція на агресивні явища. Спроба використання зарубіжних технологій та адаптація їх до українських умов виявилася недієздатною та мала незначні успіхи. За такої ситуації Гримблат С.О., Кузнецов С.А. [8] визначають економічну безпеку підприємства, як «здатність підприємства протистояти недобросовісній конкуренції, промислового шпигунству, захистити своє майно, інформацію і персонал від злочинних посягань». Іванов А.В., Шликов В.В. [9] стверджують, що «економічна безпека підприємства припускає створення таких умов його діяльності, при яких забезпечується надійний захист його економічних інтересів від всіх можливих видів погроз». Ковалев Д., Сухорукова Т. [10] дають таке визначення: «економічна безпека підприємства – захищеність діяльності підприємства від негативних явищ зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноваріантні загрози або пристосуватися до існуючих умов».

Сьогодні економістами пропонуються нові підходи до визначення даної категорії. Так, Дикань В.Л., Назаренко І.Л. [4, с. 72] характеризують економічну безпеку підприємства, як «стан захищеності діяльності підприємства від всіх видів загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх; стан, при якому забезпечується стабільне функціонування і

прогресивний розвиток підприємства, досягається шляхом максимального ефективного використання наявних ресурсів і швидкої адаптації до умов середовища, що змінюються». Зайцева І.Ю. [5, с. 16-17] розглядає економічну безпеку підприємства, як «міру гармонізації у часі і просторі економічних інтересів керівництва підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів господарювання в умовах ситуаційного підходу до управління підприємством».

Але залишається відкритою питання її забезпечення підприємствами на належному рівні в реальних умовах існування. В законодавстві України немає чіткого визначення права підприємства на власну економічну безпеку, хоча і немає обмеження. На жаль, і сучасна економічна ситуація не створює сприятливих умов для цього. Економіка України набуває ознак латентної, її стан характеризується значною та масштабною монополізацією та олігополізацією господарських структур; рейдерськими методами; примусовим доведенням до банкрутства; нелегітимністю, криміналізацією влади, підприємницьких структур, суспільства; рецесією; постійними кризовим явищами.

Притаманний стихійний характер економічного розвитку, тобто застосування державою економічних законів як реакції на негативні явища, а не їх попередження, не як планомірного, поміркованого, заздалегідь продуманого, підготовленого та науково обґрунтованого заходу. Більшість економічних дій та рішень у державі приймається необ'єктивно для забезпечення інтересів конкретних суб'єктів, обумовлюючи існування корупції, хабарництва. Відсутність стимулів розвитку підприємництва у керівників та ефективності праці у працівників, зводить їх діяльність лише до мети отримання якнайбільшого прибутку та зарплати, моральний та правовий нігілізм набуває все більших масштабів.

Необхідність у здійсненні економічної безпеки впливає також із самої побудови процесу господарювання, так як при здійсненні своєї діяльності підприємства стикаються з іншими суб'єктами. Кризові явища в економіці викликають суперечності та загострення господарських взаємозв'язків між ними. Адже за таких умов кожен суб'єкт виробничих відносин намагається забезпечити, в першу чергу, свою власну безпеку та вигоду, мало турбуючись про інших. Так, спостерігається різноспрямованість, відсутність збалансованості та злагодженості дій між державою, покупцями, постачальниками, працівниками підприємства та іншими суб'єктами, їхні дії направлені у протилежні сторони. Під час світової фінансової кризи, стало очевидним, що багато підприємств виявилися нездатними протистояти таким загрозливим, швидко змінюваними та непередбачуваним обставинам. Це, в першу чергу, стосується малого та середнього бізнесу, велика

кількість підприємств якого була доведена до ліквідації та банкрутства. Відбулося значне зменшення обсягів реалізації продукції по галузям промисловості.

Отже, сучасний економічний стан характеризується великою кількістю факторів та критеріїв, що постійно знаходяться у мінливому, нестабільному стані, піддаючи підприємство впливу різноманітних чинників та загроз. Тому, при визначенні категорії «економічна безпека підприємства», треба врахувати всі можливі варіанти дій підприємства і розвитку ситуації.

Таким чином, пропонується визначити економічну безпеку підприємства, як комплексну характеристику, що покликана забезпечувати стан стабільного функціонування та прогресивного розвитку підприємства, здатність швидко реагувати на зміни середовища, викликані внутрішніми та зовнішніми чинниками (загрозами), прийняття відповідних дій та рішень щодо захисту, попередження або адаптації до цих змін, використовуючи всі власні та запозичені ззовні ресурси, потенціал та можливості для реалізації інтересів та головної мети функціонування підприємства, шляхом злагодженості дій з іншими суб'єктами господарських відносин.

Підприємства мають самостійно формувати свою власну економічну безпеку, але даний процес вимагає від керівництва серйозного підходу у вирішенні даного питання, побудови певної концепції, комплексної системи, що дасть можливість визначити основні складові, суб'єкти та об'єкти, цілі, принципи, характеристики та показники.

Висновки. Економічна ситуація та мінливі умови господарювання мають великий вплив на економічну безпеку підприємств. Але визначення сутності цієї категорії в реальних умовах дасть підприємствам підґрунтя для побудови фундаменту у забезпеченні своєї економічної безпеки, що стає невід'ємною частиною його господарювання.

З боку керівництва постає необхідність у прийнятті правових, науково та технологічно обґрунтованих рішень, основаних на принципах прогнозованості, послідовності та своєчасності. Важливим моментом є посилення співпраці у даному питанні підприємств та держави, що дасть змогу

широкого аналізу проблеми та узгодженого її вирішення на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Подолання економічної кризи, побудова сильної економічно розвиненої країни, процвітання підприємництва, забезпечення економічної безпеки можливе лише при побудові соціально орієнтованої ринкової системи, при реалізації правових, моральних та духовно-етичних принципів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Франчук, В.І. Основи економічної безпеки [Текст]: навч. посіб. / В.І. Франчук, Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів: Каменяр, 2009. – 203 с.
2. Іванілов, О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
3. Куркін, М.В. Контроль та захист економічної діяльності підприємств: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко; Харк. нац.-екон. ун-т. – Х.: ИНЖЕК, 2010. – 297 с.
4. Дикань, В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства: Монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко; Українська державна академія залізничного транспорту. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – 142 с.
5. Зайцева, І.Ю. Економіко-організаційні основи захисту підприємств автотранспорту від недружніх поглинань: Монографія / І.Ю. Зайцева. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 427 с.
6. Конспект лекцій «Конкурентоспроможність підприємства» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://library.if.ua/books/14.html>
7. Економічна енциклопедія: [У трьох томах] / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с. – Т. 1.
8. Гримблат, С.О. Безопасность предпринимательской деятельности: Учебно-практическое пособие. / С.О. Гримблат, С.А. Кузнецов – Харьков: Фонд научного и экономического развития «Наука и жизнь», 1998. – 93 с.
9. Иванов, А.В. Экономическая безопасность предприятий / А.В. Иванов, В.В. Шлыков – М.: Выраз-Центр, 1995. – 40 с.
10. Ковалев, Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 11. – С. 48-52.

Анотація. Стаття посвящена дослідженню реальних умов господарювання українських підприємств, аналізу впливу економічної ситуації на забезпечення та реалізацію економічної безпеки підприємствами України, сучасному визначенню змісту категорії «економічна безпека підприємства».

Ключевые слова: економічна безпека підприємства, планова економіка, економіка ринкового типу, нестабільність економіки, кризові явища, соціально-орієнтована економіка.

Summary. The article focuses on the real business environment of domestic enterprises, analysis influence of condition of the economic situation on ensure and realization of the economic security of Ukrainian enterprises, the modern definition of the category of «economic security of the enterprise».

Keywords: economic security of the enterprise, the planned economy, a market economy, economic instability, crises, socio-oriented economy.

Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Зайцева І.Ю.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.